

■ **Євгеній Пистогов**
Yevhenii Pystohov

Головний юрисконсульт юридичного департаменту Національного банку України
Chief Legal Advisor of the Legal Department of the National Bank of Ukraine
E-mail: pystogov@gmail.com

Переміщення фізичними особами банківських металів через митний кордон України

Transportation of bank metals across the customs border of Ukraine by natural persons

У статті розглянуто сучасний стан правового регулювання переміщення фізичними особами банківських металів через митний кордон, проаналізовано світовий досвід із цього питання, а також надано пропозиції щодо оптимізації вітчизняного законодавства.

The article considers the current legal regulation of bank metals transportation across the customs border by natural persons. Having analyzed the world experience of the issue the author makes suggestions on domestic legislation optimization.

Ключові слова: банківські метали, дорогоцінні метали, переміщення банківських/дорогоцінних металів через митний кордон, валютне регулювання.

Key words: bank metals, precious metals, transportation of bank/precious metals across the customs border, currency regulation.

Регулювання операцій із банківськими металами, безперечно, становить підвищений інтерес з боку держави, зокрема Національного банку України. Збільшення частки офіційних золотовалютних резервів країни у середньостроковій та довгостроковій перспективі сприятиме диверсифікації її резервів та забезпеченню стабільності національної валюти. Зважаючи на це, важливим є проведення дослідження щодо оптимізації переміщення фізичними особами банківських металів через митний кордон. Адже, поперше, назріла потреба підвищення привабливості ввезення банківських металів в Україну, а по-друге, — зміни підходів щодо їх вивезення за межі митної території, аби вказані валютні цінності найефективніше працювали на економіку держави.

Проблеми регулювання переміщення валютних цінностей через митний кордон приділяли увагу такі науковці,

як А.В.Гарбінська, М.І.Диба, Б.Ю.Дорофеев, О.С.Шевчик, однак ґрунтовного дослідження переміщення фізичними особами банківських металів через митний кордон досі не здійснювалося.

Метою статті є визначення доцільності внесення змін до вітчизняного законодавства з питання переміщення фізичними особами банківських металів через митний кордон з урахуванням та на підставі досвіду іноземних держав, зокрема США, Австралії, країн ЄС та Росії.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БАНКІВСЬКИХ МЕТАЛІВ

Для розуміння правової природи банківських металів передусім необхідно дослідити їхнє співвідношення з такою категорією, як “дорогоцінні метали”. Доцільність такого підходу пояснюється тим, що чинне

законодавство оперує обома поняттями, які мають свої особливості правового регулювання та містять різні якісні характеристики.

Під поняттям “дорогоцінні метали” відповідно до статті 1 Закону України “Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними” законодавець розуміє золото, срібло, платину і метали платинової групи (паладій, іридій, родій, осмій, рутеній) у будь-якому вигляді та стані (сировина, сплави, напівфабрикати, промислові продукти, хімічні сполуки, вироби, відходи, брухт тощо) [1]. Визначення поняття “банківські метали” подано одразу в кількох законодавчих актах зокрема, але не виключно: Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI (надалі — Кодекс) [2], Закон України “Про Національний

банк України” від 20.05.1999 р. № 679-XIV [3], а також Декрет Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” від 19.02.1993 р. № 15-93 [4] (надалі – Декрет). Зазначені документи під банківськими металами розуміють золото, срібло, платину, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у злитках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів. Детальніше визначення характеристик монет, які є банківськими металами, наведено в Інструкції “Про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України”, затвердженій постановою Правління Національного банку України від 27.06.2008 р. № 148 (надалі – Інструкція) [5]. Згідно з абзацом третім пункту 3 глави 1 Інструкції монети, які є банківськими металами, вироблені з дорогоцінних металів із пробами для вітчизняних монет не нижче, ніж: для золота – 995, для срібла – 999, для платини і паладію – 999.5 і в іноземних монетах із дорогоцінних металів із пробами не нижче, ніж: для золота – 900, для срібла – 925, для платини та паладію – 999.

Необхідно звернути увагу на те, що відповідно до валютного законодавства України банківські метали належать до окремого виду валютних цінностей, які також включаються до визначення поняття іноземної валюти (стаття 1 Декрету). Водночас статтею 5 цього документа передбачено, що валютні операції резидентів та нерезидентів щодо вивезення за межі України валютних цінностей потребують індивідуальної ліцензії Національного банку України на здійснення такої операції за винятком:

1) вивезення за межі України фізичними особами – резидентами іноземної валюти на суму, що визначається Національним банком України;

2) вивезення за межі України фізичними особами – резидентами і нерезидентами іноземної валюти, яка була раніше ввезена ними в Україну на законних підставах.

На виконання вказаних вимог законодавства центральним банком держави прийнято згадану вище Інструкцію. Слід зауважити, що главу 4 цього документа присвячено нормативному впорядкуванню правовідносин, котрі виникають при переміщенні банківських металів через мит-

ний кордон України. Основними положеннями цієї глави Інструкції щодо переміщення фізичними особами банківських металів є такі:

1) фізична особа має право ввозити і вивозити за межі України банківські метали вагою не більше 500 грамів, у вигляді злитків і монет на умовах письмового декларування митному органу в повному обсязі;

2) фізична особа має право вивозити за межі України банківські метали вагою понад 500 грамів у вигляді злитків і монет на підставі індивідуальної ліцензії на вивезення за межі України банківських металів та за умови письмового декларування митному органу;

3) банківські метали вагою більше 500 грамів мають право ввозити в Україну виключно уповноважені банки.

Відповідно до статті 282 Кодексу при вивезенні за митну територію України банківських металів вони звільняються від оподаткування митом. Крім того, згідно з Податковим кодексом України не є об’єктом оподаткування податком на додану вартість обіг банківських металів [6]. Вартість індивідуальної ліцензії на вивезення за межі України банківських металів вагою понад 500 грамів, що видається територіальними управліннями Національного банку України, становить 170 гривень [7]. Враховуючи наведене вище, вважаємо, що порядок вивезення фізичними особами банківських металів через митний кордон України є досить ліберальним.

Водночас, на нашу думку, є доцільним та виправданим прийняття Кабінетом Міністрів України Постанови “Про порядок вивезення (пересилання) за межі митної території України громадянами дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам’ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів), дорогоцінного каміння та виробів із них, а також культурних цінностей з метою їх відчуження” від 21.05.2012 р. № 448, в якій зазначено, що вивезення за межі митної території України дорогоцінних металів (крім банківських металів і монет із них) у разі перевищення їхньої вартості 10 000 євро підлягає поміщенню у митний режим експорту [8]. Зрозуміло, що при вивезенні фізичними особами за межі митного кордону України таких дорогоцінних металів, як золото або платина на суму понад 10 000 євро (вивезення здійснюється в режимі

експорту), їхня вага буде в рази меншою, ніж при безмитному вивезенні банківських металів.

Враховуючи наведене, можемо зробити такі висновки:

- банківські метали є похідними від родового визначення дорогоцінних металів, які мають найвищий вміст дорогоцінного металу (пробу) згідно зі світовими стандартами, що підтверджується сертифікатом якості, а також монети з дорогоцінних металів найвищих проб;

- банківські метали мають відмінний правовий статус від дорогоцінних металів, оскільки належать до валютних цінностей;

- банківські метали підлягають особливому порядку переміщення через митний кордон, який встановлюється Національним банком України;

- встановлено заборону щодо ввезення фізичними особами на митну територію України банківських металів вагою понад 500 грамів;

- валютне регулювання, що застосовується до операцій із вивезення фізичними особами банківських металів за межі митної території України, полягає у декларуванні та ліцензуванні зазначених валютних цінностей, при цьому валютні обмеження стосуються заборони на ввезення банківських металів понад дозволений розмір (вагу);

- операції фізичних осіб із банківськими металами відповідно до податкового законодавства не оподатковуються.

Таким чином, на нашу думку, регулювання державою відносин, пов’язаних із переміщенням фізичними особами банківських металів через митний кордон, здійснюється валютним і податковим законодавством. Враховуючи наведене, вважаємо, що чинне законодавство має забезпечувати якнайкращий режим щодо ввезення банківських металів на митну територію України. При вивезенні банківських металів за межі митної території України мають більшою мірою застосовуватися обмежувальні заходи валютного і фіскального характеру, однак лише за певних умов, про які йтиметься далі.

Зважаючи на наведене вище, можемо погодитися з думкою В.І.Панченка щодо цілей запровадження валютних обмежень та їх характеру, який зазначив: “Як свідчить світова практика, валютні обмеження досить ефективні як засіб підтримки стабільності грошово-кредитної сфери

національної економіки, урівноваження платіжного балансу країни, концентрації валютних ресурсів у руках держави. Це стосується як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються, але різною мірою. Природно, що в країнах, котрі розвиваються, в силу перш за все обмеженості валютних ресурсів і нестабільності грошового обігу валютні обмеження застосовуються ширше і мають жорсткіший характер” [9, с. 145].

Разом із тим, як зазначає І.В.Хамеушко, від валютних обмежень як таких треба відрізнити інші юридичні заходи, які мають велику схожість із ними, зокрема податкові обмеження небажаних для держави операцій тощо. Як правило, вказані заходи пересікаються із заходами валютного регулювання з низки завдань, особливо щодо вирівнювання платіжного балансу країни і протидії втечі капіталу. Однак у таких заходів є свої спеціальні цілі, які не зводяться до захисту національної валюти [10, с. 44].

Беручи до уваги наукові напрацювання й положення законодавства України, які регулюють переміщення фізичними особами банківських металів через митний кордон України, вважаємо, що чинний режим регулювання вказаних суспільних відносин потребує перегляду з метою його чіткішої систематизації, впорядкування відповідно до світових зразків та зважаючи на виклики, які постають перед економікою держави.

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ПЕРЕМІЩЕННЯ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ БАНКІВСЬКИХ (ДОРОГОЦІННИХ) МЕТАЛІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН

Враховуючи наведене, вважаємо за доцільне розглянути моделі переміщення фізичними особами дорогоцінних металів через митний кордон США, Австралії, країн ЄС та Росії.

США, Австралія та Росія входять до числа світових лідерів із видобутку дорогоцінних металів і розмірів золотовалютних резервів, тому мають значний історичний досвід регулювання обігу таких цінностей. У свою чергу, банківське, податкове та митне законодавство України має приводитись у відповідність до законодавства ЄС у зазначених сферах суспільних відносин. Отже, досвід згаданих країн може бути корисним і використаним у разі адаптації та імплементації

відповідних норм до законодавства України.

Щодо переміщення фізичними особами дорогоцінних металів через митний кордон США слід наголосити, що в цій країні діє правило, за яким фізичні особи не обмежені в сумі переміщення коштів, монетарних інструментів, дорогоцінних металів через митний кордон. Водночас у разі переміщення фізичними особами вказаних цінностей на суму від 10 000 доларів США та більше (або цінностей, що дорівнює їхньому еквіваленту в іноземній валюті) через митний кордон, такі цінності мають бути задекларовані Службі митного і прикордонного захисту США [11]. Крім того, особливістю декларування є те, що в разі здійснення переміщення коштів та монетарних інструментів особами, які подорожують разом (наприклад, члени родини або в разі наявності інших доказів спільного подорожування), заборонено розподіляти суму коштів чи монетарних інструментів між зазначеними особами. У випадку, якщо загальна сума коштів чи монетарних інструментів сягає або перевищує встановлений поріг декларування, такі кошти, монетарні інструменти мають бути задекларовані.

Відповідно до роз'яснень Служби митного і прикордонного захисту США до складу коштів зокрема входять монети з дорогоцінних металів, які є законними платіжними засобами в США або будь-яких інших країнах. Також підлягають декларуванню, хоча не є коштами чи монетарними інструментами, злитки з дорогоцінних металів, при цьому особлива увага приділяється переміщенню золота [12]. При перевезенні фізичними особами дорогоцінних металів мито не справляється. Водночас декларації направляються до Служби внутрішніх доходів США для проведення перевірки щодо джерел купівлі цих цінностей фізичними особами та подальшого контролю за сплатою податку з отриманих доходів від таких активів.

Слід звернути увагу, що в США тривалий час діяла заборона на купівлю, володіння, продаж та будь-які інші операції із золотом, у тому числі переміщення його через митний кордон фізичними особами. Це обмеження пояснювалося тим, що в 1933 році Президент США Франклін Д. Рузвельт, застосовуючи положення Закону США “Про торгівлю з ворогом” від 1917 року (Trading with the

Enemy Act of 1917), затвердив виконавчий наказ від 05.04.1933 р. “Про заборону накопичення золотих монет, золотих злитків, золотих сертифікатів”. Відповідно до цього наказу фізичні особи мали здавати Резервним банкам золото за фіксованим державою курсом. Цікаво, що цей закон досі чинний і надає повноваження Президенту США на запровадження обмеження обігу золота в країні [13]. Повністю всі обмеження на володіння золотом було скасовано 31.12.1974 р., після чого золото безперешкодно відповідно до правил Служби митного і прикордонного захисту США може переміщуватися фізичними особами через митний кордон.

Крім того, згідно з правилами Служби контролю за закордонними активами США заборонено ввезення на митну територію США золота у будь-якому вигляді, якщо воно має походження або було придбане в Ірані, на Кубі та у визначених адміністративно-територіальних одиницях Судану. Це пояснюється тим, що до вказаних країн США застосовує економічні санкції, які поширюються також на операції за участі фізичних осіб.

За законодавством Австралії злитки та монети з дорогоцінних металів, зокрема золота, які є дійсними платіжними засобами будь-якої країни, можуть бути ввезені фізичними особами на територію Австралії без обмежень. Податок із товарів та послуг (the Goods and Services Tax (GST) – австралійський аналог податку на додану вартість) та мито при ввезенні дорогоцінних металів, які мають інвестиційні характеристики, не сплачується. У разі, якщо вартість злитків або монети (монет) становить 10 000 австралійських доларів та більше або їхній еквівалент в іноземній валюті, фізична особа зобов'язана задекларувати відповідні цінності Службі з митного та прикордонного захисту Австралії при їх переміщенні через митний кордон [14].

При цьому варто підкреслити, що в разі, якщо золоті монети, а також монети з інших металів зазвичай не використовуються в ролі дійсного платіжного засобу в країні-емітенті (є колекційними, становлять нумізматичний інтерес, монети, ринкова вартість яких вища від номінальної вартості, однак не відповідають інвестиційній формі), то такі монети розглядаються як звичайний імпорт. Це

означає, що їхня вартість є об'єктом для оподаткування митом та податком із товарів та послуг. Слід звернути увагу, що відповідно до Закону Австралії “Про нову систему оподаткування (Податок з товарів та послуг)” від 1999 року ставка податку становить 10% від вартості об'єкта оподаткування [15]. Розмір ввізного мита становить 5% від вартості об'єкта оподаткування. У зв'язку з цим при ввезенні фізичною особою згаданих цінностей податкові зобов'язання будуть обраховуватися від митної вартості цих монет з урахуванням мита. Також існує пільга у випадку ввезення фізичною особою монет із дорогоцінних металів на митну територію Австралії. Якщо ж монети з дорогоцінних металів є частиною особистих речей фізичної особи та знаходяться у володінні понад 12 місяців (що має бути підтверджено документально), такі цінності звільняються від оподаткування.

Також звільняються від сплати податку з товарів та послуг дорогоцінні метали в інвестиційній формі, якою вважаються злитки та монети із вмістом дорогоцінного металу для золота 99.5%, для срібла – 99.9%, для платини – 99% [15].

Таким чином, австралійські митні органи при ввезенні фізичними особами для власних, некомерційних цілей поділяють монети з дорогоцінних металів на групи залежно від їхніх функцій та характеристик:

- 1) монети, які є дійсними платіжними засобами і зазвичай використовуються в господарському обороті;
- 2) інвестиційні монети;
- 3) колекційні та нумізматичні монети.

Залежно від приналежності й вартості монет до певної групи митні органи вимагають відповідного декларування і за необхідності – оподаткування [16].

При вивезенні з Австралії дорогоцінних металів у вигляді злитків, монет фізичні особи зобов'язані декларувати вказані цінності, якщо їхня вартість становить 10 000 австралійських доларів та більше або їхній еквівалент в іноземній валюті. Справляння податку і мита з товарів та послуг не здійснюється. Сплачений фізичними особами-нерезидентам в Австралії податок із товарів та послуг при придбанні монет із дорогоцінних металів, які є колекційними, нумізматичними, чи вартість яких вища від номінальної вартості, однак вони не відповідають інвестиційній формі, при їх вивезенні

за межі митної території Австралії може бути відшкодований.

Досить цікавими є положення розділу IV Закону Австралії “Про банківську діяльність” від 1959 року (Banking Act), які встановлюють, що в цій країні може бути запроваджено досить суттєві обмеження на володіння, розпорядження та переміщення золота з країни. Так, згідно зі статтею 40 цього закону з метою захисту національної валюти генерал-губернатор має повноваження на введення обмежень щодо здійснення операцій із золотом [17]. Зокрема, відповідно до статті 41 Закону Австралії “Про банківську діяльність” передбачено, що може встановлюватися заборона фізичним особам на перевезення або пересилання золота за межі країни. Такі дії можуть бути дозволені лише за наявності на це письмового дозволу Резервного банку.

Стосовно переміщення фізичними особами дорогоцінних металів через митний кордон ЄС необхідно зазначити, що з 15 червня 2007 року фізичні особи, які переміщуються через митний кордон ЄС і перевозять із собою 10 000 євро та більше чи їхній еквівалент в іноземній валюті, зобов'язані задекларувати митній службі відповідні цінності. Цей обов'язок закріплено в Регламенті Європейського Парламенту і Ради “Про контроль за переміщенням готівки через територію Співтовариства” (On controls of cash entering or leaving the Community), головним завданням якого є посилення боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму [18]. Відповідно до вказаного Регламенту під його дію потрапляють монети, які є дійсними платіжними засобами та використовуються зазвичай як засіб платежу в будь-якій країні – члені ЄС або іншій країні, незалежно від металу, з якого вони виготовлені. Переміщення через митний кордон золота, інших дорогоцінних металів та дорогоцінних каменів регулюється митним законодавством кожної країни – учасниці ЄС самостійно.

Деякі країни – члени ЄС, зокрема Польща та Чехія, при переміщенні фізичними особами дорогоцінних металів через митний кордон ЄС застосовують аналогічні критерії для ввезення/вивезення коштів, що встановлені Регламентом [19]. Інші країни, наприклад Болгарія, при переміщенні фізичними особами дорогоцінних металів і дорогоцінних каменів за межі ЄС або до ЄС вимагають

декларувати їх залежно від їхньої ваги. Так, золото і платина підлягають декларуванню, якщо їхня загальна вага перевищує 37 грамів, для срібла – 300 грамів.

Щодо обкладання дорогоцінних металів податком на додану вартість, то слід зауважити таке. Відповідно до Директиви Ради ЄС 2006/112/ЄС “Про спільну систему податку на додану вартість” (On the common system of value added tax) від 28.11.2006 р. звільняються від податку на додану вартість операції з інвестиційним золотом. Поняття “інвестиційне золото” включає, зокрема, злитки та золоті монети, ціна яких відображає реальну вартість вмісту золота. При цьому для цілей прозорості й правової визначеності в ЄС складається щорічний перелік інвестиційних монет, емітованих як країнами – учасниками ЄС, так і будь-якими іншими країнами, які звільняються від податку на додану вартість [20]. У зв'язку з цим переміщення фізичними особами інвестиційного золота через митний кордон ЄС не обкладається податком на додану вартість. Стосовно інших дорогоцінних металів, зокрема срібла, такого виключення з оподаткування немає. Це призводить до того, що монети з цього дорогоцінного металу підпадають у більшості країн – членів ЄС під оподаткування податком на додану вартість. Наприклад, у Франції срібні злитки та монети оподатковуються в розмірі 20%, в Італії – 21%, Іспанії – 16%, Великобританії – 17.5%, Німеччині – 19% тощо [21].

Відповідно до законодавства Швейцарії, яка не є членом ЄС, фізичним особам дозволяється переміщувати дорогоцінні метали через митний кордон без обмежень за умови їх декларування. До речі, як і в країнах – членах ЄС, інвестиційне золото, не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість. Водночас злитки та монети, вироблені зі срібла, обкладаються податком на додану вартість за ставкою 8% як при їх купівлі на митній території Швейцарії, так і при ввезенні на її митну територію. Якщо при ввезенні фізичною особою до Швейцарії таких цінностей з країн – членів ЄС чи учасників Європейської зони вільної торгівлі (European Free Trade Association Area (EFTA)) вже було сплачено податок на додану вартість, що підтверджується відповідним документом, то податок не сплачується [22].

Щодо регулювання в Росії операцій, пов'язаних із переміщенням фізичними особами дорогоцінних металів через митний кордон, то слід зауважити таке. Законом Російської Федерації “Про валютне регулювання та валютний контроль” від 09.10.1992 р. № 3615-1 серед валютних цінностей зазначалися також дорогоцінні метали та дорогоцінне каміння [23]. До того ж необхідно пояснити, що російське законодавство не виокремлює з дорогоцінних металів банківські метали, а оперує єдиним поняттям “дорогоцінні метали”, яке є тотожним відповідному українському визначенню. В процесі подальшої лібералізації зовнішньоекономічної діяльності було прийнято новий Закон Російської Федерації “Про валютне регулювання і валютний контроль” від 10.12.2003 р. № 173-ФЗ, який виключив з об'єктів валютних цінностей дорогоцінні метали та дорогоцінне каміння [24]. Обіг цих цінностей регулюється Законом Російської Федерації “Про дорогоцінні метали і дорогоцінне каміння” від 26.02.1998 р. № 41-ФЗ [25]. Згідно з новим законом про валютне регулювання валютними цінностями вважаються виключно іноземна валюта і зовнішні цінні папери, виражені в іноземній валюті.

Також цікаво те, що в Росії існував особливий порядок вивезення фізичними особами з її митної території пам'ятних монет із дорогоцінних металів (які були валютою Росії) на підставі спеціального дозволу Центрального банку Російської Федерації. При цьому ввезення фізичними особами в Росію пам'ятних монет із дорогоцінних металів здійснювалося без обмежень [26, с. 158]. Крім того, з 1 січня 1999 року монети з дорогоцінних металів, які не були на той час офіційним засобом платежу на території Росії (як національна грошова одиниця), стали відноситися до категорії дорогоцінних металів згідно із вказівкою Банку Росії від 09.04.1998 р. № 209-У [27, с. 112].

Як стверджує російський дослідник Т.І.Губарева, виключення дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння з поняття валютних цінностей зумовлено тим, що на початку 1990-х років із Росії було вивезено за кордон великі обсяги таких цінностей. У зв'язку з цим та з метою запобігання подальшої лібералізації ринку дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння необхідним кроком стало виключення дорогоцінних ме-

талів і дорогоцінного каміння з визначення поняття валютних цінностей, оскільки сучасна валютна політика Росії спрямована на розширення допустимих операцій із валютними цінностями [27, с. 48–49]. Із цього можна зробити висновок, що російський законодавець виключив дорогоцінні метали з визначення дефініції валютних цінностей із протекціоністських цілей – для задоволення більшою мірою державних потреб.

Чинний порядок переміщення фізичними особами дорогоцінних металів через митний кордон Росії здійснюється згідно з наднаціональними актами Митного союзу Російської Федерації з Республікою Білорусь та Республікою Казахстан у рамках ЄврАзЕС (надалі – Митний союз). Такими актами є:

- Рішення Міждержавної Ради ЄврАзЕС “Про затвердження Положення про порядок ввезення на митну територію Митного союзу в рамках Євразійського економічного співтовариства та вивезення з митної території Митного союзу в рамках Євразійського економічного співтовариства дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та сировинних товарів, що містять дорогоцінні метали” від 27.11.2009 р. № 19 із наступними змінами [28];
- Договір про порядок переміщення фізичними особами товарів для особистого користування через митний кордон Митного союзу і здійснення митних операцій, пов'язаних з його випуском (м. Санкт-Петербург, 18.06.2010 р.) [29].

Фізичним особам дозволяється здійснювати переміщення дорогоцінних металів для особистого користування через митний кордон Митного союзу без кількісних та вартісних обмежень. Водночас товари для особистого користування, що вивозяться фізичними особами з митної території Митного союзу, митами та податками за єдиними ставками і сукупним митним платежем не обкладаються, якщо митна вартість таких дорогоцінних металів і дорогоцінних каміннів не перевищує 25 000 доларів США в еквіваленті. У загальну вартість вивезених дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння не включається вартість раніше ввезених фізичними особами в Митний союз, а також тих, що тимчасово вивозяться з Митного союзу, дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. При цьому не обмежується вивезення фізичними осо-

бами раніше ввезених у Митний союз цими особами дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння з поданням оформлених митними органами документів, котрі підтверджують факт їх ввезення. Якщо ж загальна вартість дорогоцінних металів більша від 25 000 доларів США в еквіваленті, то такі цінності підпадають під оподаткування митними платежами [30].

Норми декларування дорогоцінних металів, що переміщуються через національні кордони країн – учасниць Митного союзу, відрізняються. Відповідно до вимог російського законодавства підлягають декларуванню дорогоцінні метали незалежно від їхніх кількісних (вагових) та вартісних характеристик. У Республіці Білорусь такі цінності підлягають обов'язковому письмовому декларуванню, якщо їхня митна вартість становить понад 10 000 доларів США або їх еквівалент в інших іноземних валютах [31].

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Проаналізувавши законодавство зарубіжних країн, можна зробити такі висновки:

- широко використовується термін “дорогоцінні метали” замість терміну “банківські метали”. У зв'язку з цим встановлюється єдиний порядок переміщення фізичними особами дорогоцінних металів через митний кордон;
- як правило, особливе становище (щодо переміщення та інших операцій) займають дорогоцінні метали в інвестиційній формі, переважно це стосується лише золота. Під інвестиційною формою дорогоцінного металу розуміється проба з найвищим вмістом цього металу. Вартість виробу з такого металу (злиток, монета тощо) має відповідати ринковій вартості дорогоцінного металу в ньому;
- декларування дорогоцінних металів при переміщенні фізичними особами через митний кордон, як правило, відбувається з прив'язкою до еквівалента в певній вільно конвертованій валюті або залежить від факту переміщення дорогоцінного металу без його кількісних (вагових) характеристик;
- переміщення, а також інші операції з дорогоцінними металами в інвестиційній формі мають пільги з оподаткування;
- колекційні, нумізматичні монети можуть обкладатися при переміщенні та інших операціях з ними по-

датками (податком на додану вартість або його аналогами, а також митом);

- законодавство США та Австралії містить норми щодо можливості запровадження державними органами за необхідності обмеження обігу дорогоцінних металів (золота);

- ввезення фізичними особами дорогоцінних металів у всіх проаналізованих зарубіжних країнах на їхню митну територію здійснюється без кількісних (вартісних) обмежень за умови письмового декларування митним органам;

- при вивезенні фізичними особами дорогоцінних металів можуть встановлюватися кількісні або вартісні обмеження на безмитне вивезення дорогоцінних металів.

Аналіз законодавства США, Австралії, країн ЄС та Росії з регулювання переміщення фізичними особами дорогоцінних металів через митний кордон свідчить про доцільність, на нашу думку, для України корекції чинної моделі регулювання вказаної сфери суспільних відносин з урахуванням таких пропозицій:

1) встановити, що при вивезенні фізичними особами за межі митного кордону банківських металів розмір таких металів визначається не у вазі (грамах), а в еквіваленті вільно конвертованої валюти – євро. Таке вивезення дозволяється здійснювати без обмежень на суму 10 000 євро за курсом Національного банку України на дату такого переміщення. Це положення відповідатиме постанові щодо порядку вивезення фізичними особами дорогоцінних металів за межі митної території України. При цьому декларування таких цінностей здійснюється, як і раніше, в письмовій формі й залежить від факту переміщення таких цінностей через митний кордон держави;

2) при вивезенні фізичними особами банківських металів у сумі, що дорівнює чи перевищує еквівалент 10 000 євро, повинно бути встановлено обмеження, щодо вільного вивезення шляхом обкладання вартості вивізним митом. Це положення не повинно поширюватися на банківські метали, які тимчасово вивозяться за межі митної території України, а також раніше ввезені фізичними особами в разі подання документів, виданих митними органами України, що підтверджують факт їхнього ввезення;

3) з метою стимулювання припливу банківських металів до України пропонуємо значно підвищити розмір (вартість) банківських металів,

які має право ввозити фізична особа на митну територію держави;

4) доречно запровадити перелік монет із банківських металів (монет, які застосовуються для інвестиційних цілей), емітованих Національним банком України та уповноваженими органами будь-яких інших держав, а також перегляд чинних характеристик віднесення монет із дорогоцінних металів до категорії банківських металів з метою їхньої чіткої систематизації.

Запропоновані зміни до законодавства, на нашу думку, повинні забезпечити державні інтереси щодо ввезення фізичними особами банківських металів на митну територію України, дестимулювання їхнього вивезення, а також позитивного впливу на обсяг золотовалютних резервів України у середньо- та довгостроковій перспективі та опосередковано збільшити обсяг надходжень до бюджету.

Крім того, потребує свого подальшого наукового дослідження доцільність включення банківських металів у визначення поняття “валютні цінності”, оскільки існує міжнародний досвід та наукові напрацювання, відповідно до яких регулювання правовідносин, що виникають навколо обігу зазначених цінностей, встановлюється окремими законодавчими актами і вони не включаються до визначення категорії “валютні цінності”.

Проблеми, порушені в цій статті, потребують подальшого наукового дослідження та наукового обґрунтування. □

Література

1. Закон України “Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними” від 18.11.1997 р. № 679-IV // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 9. – С. 34.

2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 32. – С. 1175.

3. Закон України “Про Національний банк України” від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – С. 238.

4. Декрет Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” від 19.02.1993 № 15-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 17. – С. 184.

5. Інструкція “Про переміщення го- тівки і банківських металів через

митний кордон України”, затверджене постановою Правління Національного банку України від 27.06.2008 р. № 148 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 43. – С. 1430.

6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92 (10.12.2010) (частина 1). – С. 3248.

7. Перелік і тарифи послуг з реєстрації установ банків, надання ліцензій (дозволів) на здійснення банківських операцій, операцій з валютними цінностями та інших послуг, що надаються Національним банком України та його територіальними управліннями, затверджені постановою Правління Національного банку України від 12.08.2003 р. № 333 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 38. – С. 2038.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 448 “Про порядок вивезення (пересилання) за межі митної території України громадянами дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам’ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів), дорогоцінного каміння та виробів із них, а також культурних цінностей з метою їх відчуження” / Офіційний вісник України. – 2012. – № 40. – С. 1543.

9. Панченко В. И. Валютное регулирование: Учебное пособие. – СПб.: Троицкий мост, 2011. – 240 с.

10. Валютное регулирование в Российской Федерации: правила, контроль, ответственность: учеб.-практ. пособие / И.В.Хаменушко. – М.: Норма, 2013. – 352 с.

11. Currency/Monetary Instruments – Amount that can be brought into or leave the U.S. U.S. Customs and Border Protection. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://help.cbp.gov/app/answers/detail/a_id/332/kw/gold/related/1.

12. What are the regulations for importing gold coins, medals, and bullion into the U.S.? U.S. Customs and Border Protection. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://help.cbp.gov/app/answers/detail/a_id/322/kw/gold.

13. Gold Seizure. Here's how it could happen and what you can do about it. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usagold.com/gildedopinion/gold-confiscation-ganz.html>.

14. Prohibited/Restricted Goods Australian Customs and Border Protection Service. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://customs.gov.au/faq/ProhibitedRestrictedGoods.asp>.

15. A New Tax System (Goods and

Services Tax) Act 1999. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.comlaw.gov.au/Details/C2013C00117/Html/Text#_Toc351715702.

16. Goods and Services Tax Ruling. Goods and Services Tax: What is 'precious metal' for the purposes of GST? GSTR 2003/10. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://law.ato.gov.au/pdf/pbr/gstr2003-010.pdf> Australian taxation office.

17. Banking Act 1959. Australasian Government. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.comlaw.gov.au/Details/C2013C00478>.

18. Regulation (EC) № 1889/2005 of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 "On controls of cash entering or leaving the Community". — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/cash_controls/r1889_2005_en.pdf.

19. Report from the commission to the European Parliament and the Council "On the application of Regulation (EC) No 1889/2005 of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on controls of cash entering or leaving the Community pursuant to article 10 of this Regulation". — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0429:FIN:EN:PDF>.

20. Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 "On the common system of value added tax". — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32006L0112>.

21. Precious metals taxes. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.goldbroker.com/en/precious-metals-taxes-usa-ireland-switzerland-europe>.

22. Precious metal friendly countries. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://preciousmetaltax.com/countries/>.

23. Закон Российской Федерации "О валютном регулировании и валютном контроле" от 09.10.1992 г. № 3615-1 // Ведомости СНД и ВС РФ. — 1992. — 12 ноября. — № 45. — С. 2542.

24. Федеральный закон Российской Федерации "О валютном регулировании и валютном контроле" от 10.12.2003 г. № 173-ФЗ // Собрание законодательства РФ. — 2003. — 15 декабря. — № 50. — С. 4859.

25. Федеральный закон Российской Федерации от 26.03.1998 г. № 41-ФЗ "О драгоценных металлах и драгоценных камнях" // Собрание законодательства РФ. — 1998. — 30 марта. — № 13. — С. 1463.

26. Дорофеев Б. Ю., Земцов Н. Н., Пушин В. А. Валютное право России: учебное пособие / Под общ. ред. к. ю. н. Б.Ю.Дорофеева. — М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА-М), 2001. — 360 с.

27. Финансово-правовые и институциональные проблемы валютного регулирования и валютного контроля в Российской Федерации: монография / Т.И.Губарева; науч. ред. — д-р юрид. наук, проф. З.М.Казачкова. — М.: Волтерс Клувер, 2010. — 192 с.

28. Положение к разделам 2.9 и 2.10 о порядке ввоза на таможенную территорию Таможенного союза в рамках ЕврАзЭС и вывоза с таможенной территории Таможенного союза в рамках ЕврАзЭС драгоценных металлов, драгоценных камней и сырьевых товаров, содержащих драгоценные металлы. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.tsouz.ru/db/entr/norm-prav-doc/ediniy_perechen/ Documents/2.9_2.10%20polozhenie.pdf.

29. Соглашение о порядке перемещения физическими лицами товаров для личного пользования через таможенную границу таможенного союза и совершения таможенных операций, связанных с их выпуском (Санкт-Петербург, 18 июня 2010 г.). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.customs.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=16668:-18-2010-&catid=358:2012-12-04-10-18-39&Itemid=2294.

30. Порядок перемещения физическими лицами товаров для личного пользования через таможенную границу Таможенного союза. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.customs.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=16681&Itemid=2299.

31. Правила вывоза памятных монет и памятных банкнот Национального банка Республики Беларусь. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nbrb.by/CoinsBanknotes/exportrules.asp>.

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється
Національним банком України один раз на місяць (за травень 2014 року)*
Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies, which is established
by the National Bank of Ukraine monthly (for May 2014)

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс	№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	975 BGN	100 левів (Болгарія)	806.0040	16	434 LYD	100 лівійських динарів	927.8630
2	986 BRL	100 бразильських реалів	512.2234	17	484 MXN	100 мексиканських песо	87.0596
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	276.0005	18	496 MNT	10000 монгольських тугриків	63.7316
4	410 KRW	1000 вон Республіки Корея	11.0702	19	554 NZD	100 новозеландських доларів	973.6166
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	5.4081	20	586 PKR	100 пакистанських рупій	11.5899
6	981 GEL	100 грузинських ларі	643.8297	21	604 PEN	100 перуанських нових солів	406.1115
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	147.0561	22	946 RON	100 нових румунських лейв	354.2672
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	162.8797	23	682 SAR	100 саудівських ріялів	304.0016
9	376 ILS	100 ізраїльських нових шекелів	328.8222	24	760 SYP	100 сирійських фунтів	7.7142
10	356 INR	1000 індійських рупій	188.6976	25	901 TWD	100 нових тайванських доларів	37.7580
11	364 IRR	1000 іранських ріялів	0.4469	26	972 TJS	100 таджицьких сомоні	235.6331
12	368 IQD	100 іракських динарів	0.9812	27	952 XOF	1000 франків КФА	24.0170
13	417 KGS	100 киргизьких сомів	21.1291	28	152 CLP	1000 чилійських песо	20.3264
14	414 KWD	100 кувейтських динарів	4051.7345	29	191 HRK	100 хорватських кун	207.1734
15	422 LBP	1000 ліванських фунтів	7.5576	30	255	100 доларів США за розр. із Індією	912.1265

* Курс встановлено з 01.05.2014 року.

Підготовлено департаментом аналізу та прогнозування грошово-кредитного ринку Національного банку України.